

Starosti prijazna univerza: primer Univerze v Mariboru

Lučka Lorber

*Center za zaslužne profesorje in upokojene visokošolske učitelje
Univerze v Mariboru
lucka.lorber@guest.um.si*

Peter Glavič

*Center za zaslužne profesorje in upokojene visokošolske učitelje
Univerze v Mariboru
peter.glavic@um.si*

Pametno staranje zahteva vsakodnevne duševne in telesne dejavnosti ter temelji na inovativnosti in ustvarjalnosti, ne na stiskah. Izobraževalne institucije imajo ključno vlogo pri zagotavljanju enakega dostopa do formalne in neformalne izobrazbe vsem generacijam prebivalstva. Spodbujajo medgeneracijsko solidarnost s priznavanjem heterogenosti in raznolikosti znotraj ter med starostnimi skupinami, sodelovanje ter socialno kohezijo. Poslanstvo starosti prijazne univerze je usmerjeno v izobraževanje, poučevanje, raziskave in inovacije za potrebe starajoče se družbe, kar omogoča dejavno staranje in dvig kakovosti življenja. Usklajeno je s cilji inovativne, trajnostno in družbeno odgovorne univerze. Strateški cilj Univerze v Mariboru je uveljavitev sistema vseživljenjskega učenja, ki bo odprto, fleksibilno, prilagojeno individualnim učnim ciljem, posameznikovim potrebam in interesom z zagotavljanjem krajših izobraževalnih oblik z namenom trajnostnega razvoja družbe. Aktivna vključitev upokojenih visokošolskih učiteljev, tako pri raziskavah in razvojnih projektih kot pri pedagoškem delu, pomeni dodano vrednost. Različni medgeneracijski pogledi so ključnega pomena za razvoj humane, demokratične družbe, kar mora biti osnovno poslanstvo akademskih institucij pri zagotavljanju trajnostnega razvoja. Center svoje cilje, da Univerza v Mariboru postane starosti prijazna univerza, uresničuje institucionalno na akademski ravni in generacijsko povezovalno v sodelovanju s študenti.

Ključne besede: pametno staranje, starosti prijazna univerza, vseživljenjsko učenje, medgeneracijsko učenje, kompetence, znanja, inovativni pristopi

Uvod

Cilji in namen prispevka so predstaviti starosti prijazne univerze kot dolgoročno vizijo v trajnostni razvoj usmerjenih sodobnih družb. Takšne univerze naj bi omogočile enakopravno vključevanje starejših v svoje učne in razisko-

valne dejavnosti, tako na formalni kot na neformalni in priložnostni ravni. Spoznanje, da je človeški kapital ključno gonilo razvoja, narekuje, da mora politika tesno sodelovati z visokošolskimi institucijami z namenom nadgradnje spretnosti in kompetenc prebivalstva z izobraževanjem odraslih – z dolgotrajnim učenjem in tudi e-učenjem. Alvin Toffler meni, da nepismeni v 21. stoletju ne bodo tisti, ki ne znajo pisati in brati, ampak tisti, ki se ne morejo naučiti, pozabiti in nato ponovno naučiti.

V prispevku boste spoznali, da pametno staranje¹ zahteva vsakodnevne duševne in telesne dejavnosti ter da temelji na inovativnosti in ustvarjalnosti, ne na stiskah. Medgeneracijski pogledi so ključnega pomena za razvoj humane, demokratične družbe, kar mora biti osnovno poslanstvo akademskih institucij pri zagotavljanju trajnostnega razvoja. Z medgeneracijsko solidarnostjo, s priznavanjem heterogenosti in raznolikosti znotraj ter med starostnimi skupinami spodbujamo sodelovanje ter socialno kohezijo. Visokošolske izobraževalne institucije, vključno z Univerzo v Mariboru, imajo nepogrešljivo vlogo pri zagotavljanju enakega dostopa do formalne in neformalne izobrazbe vsem generacijam prebivalstva.

Poslanstvo starosti prijaznih univerz je usmerjeno v izobraževanje, poučevanje, raziskave in inovacije za potrebe starajoče se družbe, kar omogoča dejavno staranje in dvig kakovosti življenja. Aktivna vključitev upokojenih visokošolskih učiteljev, tako pri raziskavah in razvojnih projektih kot pri pedagoškem delu, pomeni dodano vrednost institucionalne dejavnosti.

Podaljševanje življenjske dobe je eden najpomembnejših družbenih dosežkov in hkrati eden glavnih izzivov globalnega družbeno-ekonomskega razvoja v začetku 21. stoletja. Vendar so demografske spremembe v glavnem prepoznane kot grožnja in ne kot priložnost za dvig kakovosti človekovega življenja. Svetovna zdravstvena organizacija (World Health Organization 2021) je ta večplastni družbeni pojav označila kot staranje. Zapišejo, da se »stereotipi (kako razmišljamo), predsodki (kako se počutimo) in diskriminacija (kako ravnamo) nanašajo na del prebivalstva glede na starost«. Staranje pogosto razumemo kot breme za družbo, povezano z naraščajočimi stroški za pokojnine, s povpraševanjem po zdravstvenih storitvah in storitvah dolgotrajne oskrbe. Pred nami je izziv, kako starost sprejeti kot naravno fazo človekovega življenja, ne da bi jo v družbi stigmatizirali in označevali z negativnim poj-

¹ V strokovni literaturi se pojavlja več poimenovanj: pametno staranje, aktivno staranje, uspešno staranje, zdravo staranje, pozitivno staranje, učinkovito staranje, kakovostno staranje, kreativno staranje ipd. Vsako od poimenovanj izhaja iz določenega miselnega okvira. V tem besedilu bomo uporabili besedno zvezo pametno staranje (angl. *smart ageing*).

mom »starizem«, ter kako zagotoviti vseživljenjsko izobraževanje za potrebe človeka v vseh obdobjih življenja, ki ni namenjeno samo zaposlovanju na trgu dela, temveč tudi dvigu kakovosti kulture življenja vseh generacij (United Nations 2021).

Vseživljenjsko učenje ni omejeno samo na formalno izobraževanje v šolskih okoljih, temveč se razteza na neformalno izobraževanje in priložnostno učenje v povezavi z vsakodnevnimi življenjskimi izkušnjami. Temelji na štirih stebrih učenja za prihodnost, ki so jih razvili na osnovi štirih stebrov, objavljenih v delu *Učenje, skriti zaklad* (Delors 1996). Ti stebri so: (a) učiti se za pridobivanje znanja, (b) učiti se za delovanje, (c) učiti se za življenje v skupnosti, (č) učiti se biti. Constanța Aurelia Chițiba (2012) jih nadgradi in predstavi kot:

- kako se učiti – pristop: obvladovanje učnih orodij namesto pridobivanja strukturiranega znanja;
- učiti se – kaj: usposabljanje ljudi za vrste del in opravil, potrebnih zdaj in v prihodnosti, vključno z inovacijami ter s prilagajanjem učenja in izobraževanja izzivom razvoja novih delovnih okolij ter življenjskega okolja;
- učenje živeti skupaj in z drugimi: mirno reševanje sporov, odkrivanje drugih ljudi in njihovih kultur, iskanje in spodbujanje sposobnosti ter razvojnih potencialov skupnosti, individualnih kompetenc in zmogljivosti, gospodarske odpornosti ter socialne vključenosti;
- za aktivno in dostojno staranje je pomembno učenje biti – z učenjem, ki prispeva k razvoju posameznika: tako duha in telesa kot inteligence, občutljivosti, estetskega spoštovanja in razvoja duhovnosti.

Eden od namenov vseživljenjskega učenja je tudi negovanje dostojanstva vseh ljudi. »Dostojanstvo je v središču tega, kaj pomeni biti človek. Vsi imamo pravico biti cenjeni in spoštovani ter smo dolžni ravnati z drugimi na enak način,« je zapisal Jim Daly, irski minister za mentalno zdravje in starejše (United Nations Economic Commission for Europe 2018).

Posebno pozornost moramo nameniti potrebam bolj marginaliziranih, ranljivih, težje dostopnih in manjšinskih skupin starejših ljudi. Samo tako lahko izpolnimo zaveze Madridskega mednarodnega akcijskega načrta (United Nations 2003) o staranju za spodbujanje pozitivnega in zagotavljanje dostojnega staranja.

Barbara Kehm (2001) koncept znanja v okviru vseživljenjskega učenja utemeljuje na vsaj treh različnih vrednostnih vzorcih:

- na demokratičnem konceptu znanja, po katerem je znanje pomembno za krepitev socialne vključenosti, kohezije in sodelovanja;
- na ekonomskem konceptu znanja, po katerem znanje služi ustvarjanju dohodka, blaginje in globalne konkurenčnosti;
- na konceptu usvajanja znanja, kjer novo znanje samo po sebi predstavlja izhodišče.

Lahko bi torej rekli, da *vseživljenjsko izobraževanje* prispeva k razpršitvi znanja, hkrati pa povečuje posameznikovo usvajanje novih znanj.

V prispevku smo se osredotočili tako na teoretične kot na empirične ugotovitve, vključno s konceptualnimi vprašanji, povezanimi z mednarodnimi, nacionalnimi in regionalnimi pobudami ter s politikami s področja vseživljenjskega učenja in vloge visokošolskih izobraževalnih institucij pri razvoju ter širjenju vseživljenjskega izobraževanja, učenja, prostovoljstva, mentorskih in medgeneracijskih programov. Center za zaslužne profesorje in upokojene visokošolske učitelje (Univerza v Mariboru b. l.) na Univerzi v Mariboru svoje cilje, tj. da Univerza v Mariboru postane starosti prijazna univerza, uresničuje institucionalno na akademski ravni in generacijskopovezovalno v sodelovanju s študenti.

Demografski trendi in medgeneracijsko sodelovanje

V Sloveniji poudarjamo pomen oblikovanja nove vizije kulture kakovosti življenja starejšega prebivalstva. V ospredju so dileme, kako zagotoviti spodbudno okolje, da bi starejšim zagotovili samostojnost, neodvisnost in zakonske pravice ter jim na ta način omogočili aktivno udeležbo v družbi. Leta 2017 je vlada Republike Slovenije sprejela »Strategijo dolgožive družbe« (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2017). Dokument je zasnovan na konceptu aktivnega staranja in predstavlja vsebinski okvir predlaganih sprememb, vizijo in cilje. Vključeni so predlogi in prilagoditve, prvič potrebni za razvoj trga dela in izobraževanja, drugič za samostojno, zdravo ter varno življenje vseh generacij in tretjič za vključenost v družbo pri oblikovanju okolja za dejavnost v vseh življenjskih obdobjih.

Ta dejstva morajo prepoznati univerze pri prilagajanju novim demografskim izzivom in problematiko starejših vključiti v svoje razvojne strategije. Prvi korak v to smer se že odraža v zavedanju potrebe po uresničevanju poslanstva starosti prijaznih univerz, tako na institucionalni ravni kot pri spodbujanju medgeneracijskega sodelovanja. Starosti prijazne univerze se odpirajo in med svoje slušatelje vključujejo starejše tako na formalni kot neformalni ravni izobraževanja.

Preglednica 1 Delež prebivalstva po starostnih skupinah v letih 2010, 2014, 2018 in 2022

Starostna skupina	2010			2014			2018			2022		
	S	M	Ž	S	M	Ž	S	M	Ž	S	M	Ž
0–14 let	14,0	14,6	13,5	14,6	15,2	14,1	15,0	15,6	14,5	15,1	15,5	14,7
15–64 let	69,4	72,3	66,7	67,9	70,5	65,4	65,6	68,0	63,2	63,8	66,2	61,4
65 ali več let	16,5	13,1	19,8	17,5	14,3	20,6	19,4	16,5	22,3	21,1	18,3	24,0
80 ali več let	3,9	2,2	5,6	4,7	2,8	6,5	5,2	3,4	7,0	5,6	3,8	7,3

Opombe S – skupaj, M – moški, Ž – ženske; deleži po skupinah v odstotkih. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (b. l.).

Preglednica 2 Koeficienti starostne odvisnosti v letih 2010, 2014, 2018 in 2022

Koeficient	2010			2014			2018			2022		
	S	M	Ž	S	M	Ž	S	M	Ž	S	M	Ž
Starostne odvisnosti	44,0	38,4	50,0	47,2	41,8	53,0	52,5	47,1	58,3	56,7	51,0	63,0
Star. odvis. mladih	20,2	20,2	20,3	21,5	21,5	21,5	22,9	22,9	23,0	23,6	23,4	23,9
Star. odvis. starih	23,8	18,2	29,8	25,7	20,3	31,5	29,6	24,3	35,3	33,1	27,6	39,0

Opombe S – skupaj, M – moški, Ž – ženske. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (b. l.).

V januarju 2022 je v Sloveniji živel 2.107.700 prebivalcev. V zadnjih dvanajstih letih se je delež otrok, mlajših od 15 let, v celotnem prebivalstvu nekoliko povečal – s 14,0 % v začetku leta 2010 na 15,1 % v začetku leta 2022 (preglednica 1).

Delež starejših (nad 65 let) se je v istem obdobju povečal s 16,5 na 21,1 %. Delež žensk med starejšimi je nekoliko višji od deleža moških, saj ženske v povprečju živijo dlje, kar se odraža v deležu prebivalcev, starejših od 80 let (v preglednici 1 prikazane vrednosti nad 100 %). V času covidkrize je Slovenija zabeležila okoli 6.600 presežnih smrti, predvsem v starejši populaciji (Statistični urad Republike Slovenije b. l.). V zadnjih dvanajstih letih se je povprečna starost povečala z 41,4 (pri ženskah 43,1) na 43,8 leta (pri ženskah 45,3), indeks staranja pa s 117,7 (pri ženskah 147) na 139,9 (pri ženskah 163,1). Indeks staranja je razmerje med starim (65 let in več) in mladim prebivalstvom (0–14 let) pomnoženo s 100 (Statistični urad Republike Slovenije b. l.).

Koeficient starostne odvisnosti, ki odraža razmerje med številom starejših od 65 let in številom delovno sposobnih prebivalcev, ki so sposobni za delo (osebe v starosti od 15 let do 65 let), se bo zaradi staranja prebivalstva močno povečal, še posebej pri ženskah (preglednica 2). Število starejših od 65 let na 100 popolnoma delovno sposobnih prebivalcev naj bi se povečalo z 31,3 leta 2022 na 54,9 leta 2050.

Demografska gibanja zahtevajo nujno ukrepanje in iskanje družbenega konsenza. V Sloveniji nas čaka še veliko dela, kar je očitno iz analize indeksa dejavnega staranja (Active Ageing Index – AAI) za leto 2018. Slovenija je bila med 28. članicami Evropske unije (EU28 – 35,7) na 23. mestu (SLO – 31,1). 22 kazalnikov AAI je razvrščenih v štiri skupine: zaposlitev (utež 35 %) (EU28 – 31,1; SLO – 26. mesto, 21,3), sodelovanje v družbi (utež 35 %) (EU28 – 17,9; SLO – 20. mesto 15,7), neodvisno, zdravo in varno življenje (utež 10 %) (EU28 – 70,7; SLO – 15. mesto 70,0) ter sposobnost in spodbudno okolje za dejavno staranje (utež 20 %) (EU28 – 57,5; SLO – 15. mesto 55,5). Slovenija ima med vsemi članicami EU najnižji Ginijev index² neenakosti, in sicer 25,2 (United Nations Economic Commission for Europe 2019; Hadner in Lorber 2020; Lorber 2021; Glavič 2021a).

Nedorečena zakonodaja s področja trajnostne oskrbe starejših je eden glavnih vzrokov zaostajanja, saj vpliva na kazalnike skrb za starejše odrasle, neodvisno življenje in finančna varnost. Spodbudno je, da imamo družbene in okoljske danosti, ki omogočajo dejavno staranje. Zato lahko pričakujemo, da se bo s sprejeto zakonodajo in z aktivnim sodelovanjem vseh deležnikov povečala dejavnost starejših na vseh področjih družbenega ter gospodarskega življenja. Priznavanje heterogenosti in raznolikosti znotraj ter med starostnimi skupinami spodbuja medgeneracijsko solidarnost, sodelovanje ter socialno kohezijo.

Pomembna zaveza Madridskega mednarodnega akcijskega načrta (United Nations 2003) je podpiranje družin, ki skrbijo za starejše in spodbujajo medter znotrajgeneracijsko solidarnost med svojimi člani. Medgeneracijska solidarnost ni povezana le s številnimi demografskimi procesi, kot so staranje prebivalstva, migracije in progresivna depopulacija, temveč tudi z izzivi demokratske ureditve, podnebnih sprememb, nove pandemije, vojnih žarišč, brezposelnosti zaradi digitalizacije in avtomatizacije, raznolikosti večšin ter izobraževanja generacij (Klimczuk 2017).

Pred šestimi leti so ministri Ekonomske komisije Združenih narodov za Evropo sprejeli Lizbonsko ministrsko izjavo (United Nations Economic Commission for Europe 2017). Z njo so poudarili priložnosti in izzive, povezane z daljšo pričakovano življenjsko dobo, s potrebo po enakosti spolov in z medgeneracijsko solidarnostjo. Zaveze temeljijo na prepoznavanju potenciala starejših, spodbujanju daljše delovne dobe in zmožnosti za delo ter zagotavljanju dostojnega, dejavnega staranja. Pri dejavnem in pametnem staranju

² Neenakost porazdelitve dohodka prikazujemo z Ginijevim koeficientom. Višji kot je, večja je neenakost porazdelitve dohodka med gospodinjstvi (Statistični urad Republike Slovenije, b. l.).

se v ospredje postavlja medgeneracijsko sodelovanje. Tako se vzpostavljajo odnosi na relaciji mladi–stari. Aktivno druženje starih staršev z vnuki (učenci, dijaki, študentje, zaposleni) nudi možnosti menjave znanj in spretnosti mladim z izkušnjami starejših ter nasprotno. Pri tem imajo pomembno vlogo izobraževalne ustanove, ki mladim nudijo znanja in vzpodbude za vzpostavitev ustvarjalnega medsebojnega okolja.

Vloga in odgovornost univerz v starajočih se družbah

Kot poudarja Klimczuk (2017), se medgeneracijska solidarnost ne sme omejevati le na sektor zdravstva in socialnega varstva. Generacije niso le starostne skupine, temveč tudi družbeno-kulturne in gospodarske tvorbe. Poleg tega se medgeneracijska solidarnost v širšem razumevanju nanaša tudi na izboljšanje porazdelitve sredstev med generacijami v okviru različnih institucij socialne varnosti in socialne države. Prav tako opozarja na zmanjševanje tveganja neenakosti in konfliktov, povezanih z gospodarskimi posledicami staranja prebivalstva, vprašanji trajnosti (ekologija in javne finance) ter generacijskimi spremembami kulturnih vrednot.

Prehod iz dela v upokožitev ostaja sivo polje za izobraževalne iniciative, kljub pomembnosti te faze, ki je odločilna za kasnejšo življenjsko pot starejših. Pri organiziranju priložnostnega in neformalnega izobraževanja po upokožitvi so bile dejavne predvsem organizacije starejših na srednješolski ravni. V okviru platforme starejših EU AGE na splošno ugotavljajo, da ni sistematičnega pristopa in podpore v smislu financ, logistike, komunikacije ali krepitve zmogljivosti. Hkrati ugotavljajo, da možnosti učenja za številne starejše osebe ostajajo nedostopne, še posebej to velja za skupine, ki se soočajo z dodatnimi ovirami: starejši invalidi, starejši na podežlju in starejše osebe z imigrantskim ozadjem. Starejše osebe z nižjo izobrazbo se soočajo tudi z ovirami za dostop do vseživljenjskega učenja in izobraževanja (Kehm 2001).

V realnem svetovnem ekonomskem in izobraževalnem okolju so glavni izzivi za razvoj vseživljenjskega izobraževanja: spodbujanje deležnikov družbeno-gospodarskega okolja za priložnostno učenje, spodbujanje samomotivacije za učenje posameznikov, sprejemanje samoplačniškega učenja/participacije pri stroških in spodbujanje univerzalnega sodelovanja v učnem procesu (Chitíba 2012).

V evropskem visokošolskem prostoru (European Higher Education Area – EHEA) države članice veliko pozornost namenjajo izobraževanju in usposabljanju z vidika vseživljenjskega učenja. V erevanskem ministrskem komuniciju (European Higher Education Area 2015) opozorijo, da se evropski visokošolski prostor sooča s trajajočo gospodarsko in socialno krizo, z dramatičnimi

stopnjami brezposelnosti in demografskimi spremembami. Zato mora igrati ključno vlogo pri soočanju z naštetimi izzivi in kar najbolj izkoristiti priložnosti evropskega sodelovanja, v dialogu s partnerji po vsem svetu. Države so se zavezale, da bodo povečale vključenost prebivalstva v visoko šolstvo, vključno z vseživljenjskim izobraževanjem.

V pariškem ministrskem komunikeju (European Higher Education Area 2018) so si članice enotne, da mora visoko šolstvo imeti ključno vlogo pri ugotavljanju dejstev in sprejemanju odločitev. Zagotavljati mora pogoje za vseživljenjski osebni razvoj in omogočiti celotnemu prebivalstvu, da čim dlje ostane družbeno dejavno. Vključena morata biti razvoj in celovito izvajanje odprtega izobraževanja v okviru vseživljenjskega učenja. Študijski programi morajo zagotavljati in v družbi spodbujati mobilnost ter nenehen strokovni razvoj, hkrati pa učečim se v vseh življenjskih obdobjih omogočati dostop do visokošolskega izobraževanja in njegovo dokončanje.

V rimskem komunikeju (European Higher Education Area 2020) ministri opozarjajo, da se naše družbe spoprijemajo s povsem novimi izzivi, povezanimi s širjenjem covid-19 po svetu in z njegovimi posledicami. Še pred pandemijo je bilo prisotno zavedanje, da ima digitalizacija vlogo na vseh družbenih področjih. Njene zmožnosti spremeniti način izvajanja izobraževanja prebivalstva in njegovega učenja v različnih življenjskih obdobjih so nepredstavljive. Ključnega pomena bo podpora učiteljem in uporabnikom, tudi starejšim generacijam, za ustvarjalno delovanje v digitalnem okolju. Izobraževalni sistemi morajo omogočiti, da se bo, ob ustreznem zagotavljanju kakovosti, bolje uporabljalo digitalno in kombinirano poučevanje za izboljšanje vseživljenjskega ter fleksibilnega učenja (Lorber 2021).

Vseživljenjsko učenje kot grožnja ali izziv?

Razvoj starosti prijazne univerze je povezan tudi z razvojem koncepta vseživljenjskega učenja in uveljavljanjem le-tega v terciarnem izobraževanju. Barbara Kehm (2001) povzema izsledke evropske primerjalne raziskave o posledicah vseživljenjskega učenja za univerze in prikazuje jasen trend v vseh sodelujočih državah. Ne glede na različno stopnjo integriranosti in sprejetosti tradicionalnih predstav o nadaljnjem (strokovnem) izobraževanju v okvirih univerzitetnega izobraževanja se institucije običajno nagibajo k odzivu na nove izzive, povezane s konceptom vseživljenjskega učenja in z njegovimi posledicami za organiziranje podajanja znanja na dva načina. Prevladuje zavedanje, da je zavračanje ideje vseživljenjskega učenja postalo »politično ne-korektno«, zato jo sprejemajo na ravni politike. V odsotnosti »pravega vodstva« pa se institucije pogosto spopadajo s pomanjkanjem struktur, sredstev

in spodbud. Zahteva po implementaciji novih konceptov, povezanih z idejo vseživljenjskega učenja, se pogosto srečuje z retoriko in s preprosto zamenjavo izraza »stalno izobraževanje« z izrazom »vseživljenjsko učenje« brez kakršne koli spremembe v praksi ter določbah. Po drugi strani pa številni različni pilotni projekti, eksperimenti in novi modeli koncept vseživljenjskega učenja integrirajo v univerzitetni program ter ga uvrščajo v strukturo terciarnega izobraževanja. Primeri so Združeno kraljestvo in Francija, ki sta precej napredni državi pri razvoju postopkov za priznavanje in akreditacijo učenja na delovnem mestu; Nemčija, ki ima številne posebne univerzitetne predpise za starejše državljane; Grčija, ki je za ta namen ustanovila odprto univerzo; ter Švedska in Norveška, ki se zanašata na svoje uveljavljene sisteme kvot za starejše študente. Kljub nenehnemu skepticizmu med akademskimi učitelji je vprašanje vseživljenjskega učenja postalo del tekoče reformne agende v Evropski uniji, kjer si univerze prizadevajo izboljšati svojo interakcijo in sodelovanje s svojim okoljem ter s širšim krogom zainteresiranih zunanjih strani.

V času slovenskega predsedovanja Svetu EU je Slovenija jasno opredelila vprašanje vključevanja in odpiranja evropskega visokošolskega prostora pri reševanju gospodarske ter socialne krize, zlasti pri odpravljanju posledic demografskih sprememb in pandemije ter zagotavljanju trajnostnega razvoja. Vključenost vseh generacij, tudi prebivalstva, starejšega od 55 let, v vse oblike visokošolskega izobraževanja v okviru odprtega, formalnega vseživljenjskega učenja je ključno za doseganje ciljev pametnega staranja. Predstavniki slovenskega visokega šolstva smo poudarjali, da je pri tem treba zagotoviti standarde kakovosti izobraževanja odraslih in izboljšati mehanizme kakovosti, kar je še posebej pomembno pri uvajanju digitalnih oblik učenja (Evropska komisija 2021; Lorber 2021).

Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva do leta 2030 (ReN-VPŠ30) (2022) je opredelila strateške cilje na področju kakovosti. Vzpostavljen bo delujoč sistem vseživljenjskega izobraževanja na visokošolski ravni, vključno z ustreznim vrednotenjem in priznavanjem, s ciljem opolnomočenja širših krogov aktivnega prebivalstva z novjšimi spoznanji znanosti, umetnosti in stroke. Prav tako so opredeljeni ukrepi za doseganje strateških ciljev na področju kakovosti. Vključeni bodo v razvoj sistema akreditacij in priznavanja mikrodokazil (angl. *micro-credentials*) ter sistem priznavanja in vrednotenja predhodno pridobljenih znanj pa tudi v načrt promocije pomena in nujnosti pridobivanja raznolikih, vendar kakovostnih sodobnih visokošolskih znanj in spretnosti v vsej aktivni dobi posameznika. Digitalizacija na področju učenja in poučevanja na daljavo se bo razvijala strateško, z upoštevanjem tako vseh ključnih smernic v svetu ter EU kot tudi posebnosti slovenskega

prostora, kadrov, opremljenosti študentov in institucij. Ta razvoj bo še naprej krepil sodelovanje, hkrati pa podpiral ustvarjalnost ter prožnost pri izvedbi živega stika oz. lokalizaciji visokošolskih procesov, omogočal dvig kakovosti izvajanja študijskega procesa in večjo odpornost izobraževalnega procesa na daljavo. Na ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije so junija 2022 oblikovali »Smernice za prenovo visokošolskega strokovnega izobraževanja s predlogom izvedbenega načrta« (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport 2022), ki je osnova za pripravo prilagoditvenih univerzitetnih študijskih programov. Cilj »Načrta za okrevanje in krepitev odpornosti« (Urad Republike Slovenije za okrevanje in odpornost 2021) se osredotoča na netradicionalne študente (to pomeni na tiste, ki se takoj po srednji šoli ne vpišejo na naslednjo stopnjo izobraževanja za čas polnega študija), ki so še del aktivnega prebivalstva in morajo zaradi spreminjajočih se zahtev na trgu dela nadgrajevati ter dopolnjevati svoje visokošolsko znanje. Smernice so, kljub imenu, zastavljene širše ter usmerjene v zeleni in digitalni prehod ter vseživljenjsko učenje (oz. vseživljenjsko izobraževanje v visokem šolstvu preko razvijanja sistema mikrodokazil).

Izhodišča in načela delovanja starosti prijaznih univerz

V knjigi *Gospodarski temelji politike kreativnega staranja* je Andrzej Klimczuk (2015) utemeljil teoretični model politike kreativnega staranja na predpostavki, da so starejši tako lastniki kot uporabniki različnih potencialov in kapitalov. Starejši odrasli razvijajo in uporabljajo vire kapitala, ki jih je mogoče analizirati v oblikah, kot so človeški kapital, socialni kapital, kulturni kapital in ustvarjalni kapital. Čeprav med ljudmi obstajajo razlike glede razpoložljivih potencialov, domnevamo, da imajo vsi nekaj ustvarjalnih sposobnosti, kar jim omogoča, da bolje preobrazijo sebe in svoje okolje ter bolje izkoristijo svoje vire. Tako vsi ljudje v določeni meri vplivajo na lastno kakovost življenja v starosti, zbirajo ustvarjalni kapital in se pripravljajo na starost. Priprave na starost lahko razumemo kot dolgoročno naložbo, ki zahteva aktivnost, ustvarjalnost in zdrav življenjski slog. Vsako vrsto kapitala, ki ga posedujejo starejši ljudje, uporablja določen tip ekonomskega sistema.

- Človeški kapital starejših ljudi (samo dejstvo, da so starejši odrasli) ustreza srebrni ekonomiji. Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) srebrno ekonomijo opredeljuje kot *industrijo ali sektor, ki se osredotoča na proizvodnjo oz. zagotavljanje izdelkov in storitev za starajočo se populacijo*. Tržišče izdelkov ter uslug za starejše je hitro rastoče in vključuje starejše pri oblikovanju ter načrtovanju izdelkov

in storitev. Koncept srebrne ekonomije zajema področja, povezana z vseživljenjskim in medgeneracijskim učenjem, izobraževanjem, raziskovanjem in inovacijami, institucionalnimi spremembami, s karierno in z delovno aktivnostjo po upokojitvi in dejavnim vključevanjem v družbo (Klimczuk 2015; Hadner in Lorber 2020).

- Socialni kapital (kot so odnosi, zaupanje in sodelovanje) vključuje socialno in solidarnostno ekonomijo. V ospredje postavlja ljudi in okolje. Dober primer omenjene ekonomije so socialna podjetja, katerih namen je naslavljanje nekega socialnega problema. Spodbuja socialno vključevanje in socialno kohezijo na trajnosten način. Socialna in solidarnostna ekonomija kot socialno-gospodarski model je osnovana na pravičnosti ter na medčloveških odnosih (Klimczuk 2015; Vesel 2016).
- Kulturni kapital (kulturna vzgoja, potrošnja, življenjski slogi) in ustvarjalni kapital (umetnostna izobrazba, oblikovanje talentov in ustvarjalni odnos) ustrezata ustvarjalni ekonomiji (Klimczuk 2015).

Vendar nobeden od teh sistemov sam ne more zadovoljiti potreb starajočega se prebivalstva. Treba je podpreti in uporabiti teorijo mešane ekonomske blaginje, ki ponuja večsektorski pristop k izzivom starajočega se prebivalstva. Takšna mešanica kapitalov lahko vodi ne le do močne, temveč tudi do koristne integracije. Ne podpira samo osredotočanja na raziskave in razvoj v smislu tehnoloških inovacij, temveč tudi potencialno stroškovno učinkovite družbene inovacije za starajočo se družbo. Medgeneracijski odnosi bodo vedno pomembnejši v alternativnih gospodarskih modelih, kot so srebrno, dolgoživo, socialno, krožno, zeleno gospodarstvo ter ekonomija delitve (Klimczuk 2015).

Cilj starosti prijaznega gibanja na univerzah je, da pospešimo vključenost starejših, ki presega obstoječa prizadevanja. Katere dodatne korake lahko naredimo na svoji instituciji, da pridobimo zagon in zagotovitev, da bodo naše pobude dosegle širše soglasje na univerzi? Bistvenega pomena je, da vzpostavimo povezave med disciplinami in članicami univerze ter spodbujamo sodelovanje in povezovanje med ljudmi ter organizacijami v širši skupnosti. Vključevanje študentov in zagotavljanje sredstev (finančnih, kadrovskih, prostorskih) je ključnega pomena za večjo starostno vključenost, ne glede na to, ali gre za poučevanje, raziskovanje ali sodelovanje s skupnostmi. V ta namen lahko k ustvarjalnemu zagonu veliko prispevajo tudi učne skupine, skupnostni dogodki, medgeneracijsko sodelovanje in izmenjava (Kehm 2001).

Poslanstvo in načela delovanja za potrebe starajočega se prebivalstva so razvile starosti prijazne univerze, ki so povezane v omrežje Age-Friendly Uni-

versity Global Network (The Gerontological Society of America b. l.). Omrežje vključuje 18 univerz iz EU, devet iz Kanade, 64 iz ZDA, tri iz Azije, eno iz Avstralije in eno iz Južne Amerike. Maja leta 2020 se mu je priključila tudi Univerza v Mariboru. Načela delovanja starosti prijazne univerze so:

- ¹ spodbujati sodelovanje starejših odraslih v vseh temeljnih dejavnostih univerze, vključno z izobraževalnimi in raziskovalnimi programi;
- ² spodbujati osebni in karierni razvoj v drugi polovici življenja ter podpirati tiste, ki želijo narediti »drugo kariero«;
- ³ prepoznati vrsto izobraževalnih potreb starejših odraslih – od tistih, ki so predčasno opustili šolanje, do tistih, ki želijo pridobiti magisterij ali doktorat;
- ⁴ spodbujati medgeneracijsko učenje s ciljem vzajemne izmenjave strokovnega znanja in izkušenj med študenti vseh starosti;
- ⁵ razširiti dostop do spletnih izobraževalnih možnosti za starejše odrasle, da se zagotovi raznolikost načinov sodelovanja;
- ⁶ zagotoviti, da bodo raziskovalni programi univerze upoštevali potrebe starajoče se družbe in spodbujali javno spoznanje o tem, kako lahko visokošolsko izobraževanje bolje odgovori na različne interese in potrebe starejših odraslih;
- ⁷ povečati razumevanje študentov o koristih dolgoživosti ter vse večji kompleksnosti in bogastvu, ki ga staranje prinaša v našo družbo;
- ⁸ izboljšati dostop starejših do univerzitetnih programov o zdravju in dobrem počutju ter umetnostnih in kulturnih dejavnosti na univerzi;
- ⁹ zagotoviti aktivno sodelovanje z upokojenci univerze;
- ¹⁰ zagotoviti reden dialog z organizacijami, ki zastopajo interese starajočega se prebivalstva.

Za uresničevanje teh načel so razvili delovanje mreže starosti prijaznih univerz, ki temelji na sedmih stebrih:

- ¹ raziskovanje in inovacije,
- ² poučevanje in učenje,
- ³ vseživljenjsko učenje,
- ⁴ institucionalne spremembe,
- ⁵ medgeneracijsko učenje,
- ⁶ kariera in podjetništvo po upokojitvi,
- ⁷ dejavno vključevanje v civilno družbo (od lokalne skupnosti do države).

Pametno staranje se osredotoča na priložnosti, ki temeljijo na inovativnosti

in ustvarjalnosti. Izboljšuje možnosti daljšega vključevanja starejšega prebivalstva v delovno aktivno silo, povečuje dodano vrednost in razvija platforme za ustvarjanje novih poslovnih priložnosti. Cilj visokošolskega izobraževanja je narediti izobraževalne priložnosti dostopnejše za vse, tudi za starajoče se prebivalstvo. Starostna vključenost presega zgolj prisotnost teh praks in odraža, kako so prizadevanja prijazna do starosti, cenjena, priznana ter vključena v okolje in poslanstvo institucije. Starostna raznolikost se odraža v širokem starostnem razponu deležnikov, ki jih institucija vključuje ob upoštevanju starostne raznolikosti tudi pri vpisu starejših študentov ter zaposlovanju starejšega, tako akademskega kot strokovnega, osebja.

Uresničevanje načel starosti prijazne univerze na Univerzi v Mariboru

Univerza v Mariboru se preko delovanja svojih članic dejavno vključuje v izgradnjo in zagotavljanje starosti prijazne družbe na osnovi četverne vijačnice, ki povezuje odločevalce, gospodarstvo, lokalno okolje in starejšo populacijo. Demografski izzivi so osnova za dejavno sodelovanje univerze pri ustreznem oblikovanju in dopolnjevanju zakonodaje, ki vpliva na življenje starejšega prebivalstva. Dejavne vloge pri tem imajo Pravna fakulteta, Fakulteta za zdravstvene vede, Medicinska fakulteta, Fakulteta za varnostne vede in Fakulteta za logistiko. V povezavi z gospodarstvom in lokalnimi skupnostmi pri aplikativnih projektih sodelujejo Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo, Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, Fakulteta za strojništvo, Fakulteta za energetiko, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo, Fakulteta za logistiko, Fakulteta za turizem, Ekonomsko-poslovna fakulteta, Filozofska fakulteta, Fakulteta za naravoslovje in matematiko ter Pedagoška fakulteta. V družbeno življenje starejših se vključuje tudi Univerzitetna knjižnica Maribor.

Univerza v Mariboru krepi interdisciplinarno sodelovanje, žal pa še ni v dovolj veliki meri prisotno zavedanje pomena sodelovanja starejših, že upokojenih sodelavcev pri izzivih sedanjosti, kljub prizadevanjem Centra za zaslužne profesorje in upokojene visokošolske učitelje Univerze v Mariboru. Tudi padec deleža števila mladih je treba upoštevati pri vključevanju starejše populacije. Vključevanje starejše generacije v vse oblike vseživljenjskega izobraževanja predstavljajo primeri dobrih praks na številnih tujih univerzah. Vodstvo Univerze v Mariboru naj bi z ustanoviteljem iskalo dogovor pri zagotavljanju finančne podpore razvoju starosti prijazne univerze v dobro starejših in širšega družbeno-gospodarskega okolja.

V Strategiji Univerze v Mariboru za 2021–2030 so določeni strateški cilji in za-

črtana pot razvoja univerze (Univerza v Mariboru 2021). Prof. dr. Zdravko Kačič, rektor univerze, je v govoru ob rektorjevem dnevu poudaril (2022, 33–34):

Izobraževalne dejavnosti, kjer izpostavljam strateška cilja dolgoročen razvoj študijskih programov in družbeno odgovorno načrtovanje vpisa ter uveljavitev sistema vseživljenjskega učenja, ki bo odprt, fleksibilen, prilagojen individualnim učnim ciljem, posameznikovim potrebam in interesom [...]. Prav tako je, predvsem zaradi vse hitrejšega tehnološkega razvoja družbe in z njim povezanega njenega hitrega spremenjavanja, vse pomembnejši tudi vidik vseživljenjskega učenja. Z razvojem koncepta mikrodokazil in mikrokvalifikacij bomo lahko na univerzi v prihodnje v mnogo večji meri naslavljali potrebe gospodarstva in družbenega okolja [...] in nadalje razvijali tudi nove načine poučevanja: interaktivno, na raziskovalnem delu temelječe in na študente osredotočeno, individualne učne poti, sprotno preverjanje znanja in povratne informacije, učna analitika; vse navedeno bo olajšalo izobraževanje tudi za nestandardne udeležence izobraževanja na univerzah.

Zaslužni profesorji in upokojeni visokošolski učitelji Univerze v Mariboru se zavedamo pomena časa in izzivov, ki so pred nami. Že leta 2011 smo kot člani Strateškega sveta Univerze v Mariboru oblikovali strategijo »Trajnostna in družbeno odgovorna univerza 2011–2020«, ki jo je sprejel Senat UM. Tako zavest o družbeni odgovornosti kot aktivna vloga posameznika sta lahko ključni pri oblikovanju in udejanjanju prihodnjega gospodarskega, socialnega ter okoljskega razvoja ob spoštovanju načel trajnostnega razvoja. Senat Univerze v Mariboru je 24. septembra 2019 sprejel »Akt o ustanovitvi in delovanju Centra za zaslužne profesorje in upokojene visokošolske učitelje Univerze v Mariboru« (v nadaljevanju Center).

V 7. členu dokumenta (Senat Univerze v Mariboru 2019) so kot temeljne aktivnosti centra opredeljene naslednje:

- promovira in spodbuja interese članov ter spodbuja socialne in intelektualne povezave med člani centra;
- organizira strokovna posvetovanja in obravnava poročila o udeležbi na strokovnih posvetovanjih;
- sodeluje z organizacijami in enotami istih ali sorodnih področij v okviru univerze ter zunaj nje;
- ob izpolnitvi pogojev lahko izvaja tudi programe vseživljenjskega učenja v imenu in za račun Univerze v Mariboru.

S tem je Univerza v Mariboru sprejela strateško opredelitev, da bo kot javna visokošolska institucija svoje aktivnosti in potenciale usmerjala tudi na področje dejavnega staranja ter razvijanja srebrne ekonomije in trajnostnega razvoja. Pri tem je ključno razumevanje, da je poslanstvo institucije kot *starosti prijazne univerze* obvezujoče tako v njenem odnosu do zaposlenih, ki so starejši od 55 let, kot v odnosu do starajoče se družbe ter njenih potreb (Glavič 2020b).

Center je organiziral predstavitve svojih ciljev vodstvom večine fakultet Univerze v Mariboru. Te so imenovalе koordinatorje za sodelovanje s centrom in z njegovimi delovnimi skupinami. Preko prodekanje za študijske zadeve in vodstva študentske organizacije smo vzpostavili medgeneracijsko sodelovanje.

Center je leta 2021 sodeloval pri spletnem posvetovanju Evropske komisije o »Zeleni knjigi o staranju« (Evropska komisija 2021), spodbujanju solidarnosti in odgovornosti med generacijami. Prispevki so bili objavljeni v knjigi z naslovom *Na obrobju ali aktivno vključeni?* (Lorber 2021). Razpravljavci so se zavedali velikega pomena dokumenta za udejanjanje prihodnjih politik na področju staranja prebivalstva in demografskih sprememb tako v prostoru Evropske unije kot v Sloveniji. Člani Centra so se aktivno vključili v opredeljevanje ključnih vprašanj in trendov ter podprli predlagane ukrepe na področju staranja prebivalstva na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Nosilci posameznih tem so uporabili svoje znanje in izkušnje s svojega strokovnega področja, delovali so interdisciplinarno, s celostnim pristopom do posameznega izziva. Prav tako so upoštevali soodvisnost delovanja generacij, ki tako za evropsko kot za slovensko družbo pomeni velik izziv in priložnost za krepitev medgeneracijskega sodelovanja.

Umetnost je odlična priložnost za obogatitev vseživljenjskega učenja, digitalnega opismenjevanja in medgeneracijskega sodelovanja, čemur »Zelena knjiga« posveča veliko pozornosti. Podana je bila pobuda, naj se v »Zeleni knjigi« pojavi tudi beseda »umetnost«, saj sta kulturna/umetnostna dediščina in odličnost v sodobni ustvarjalnosti neprecenljivo bogastvo Evropske skupnosti. Prav tako apeliramo na ohranjanje dostojanstva vseh ljudi in krepitev empatije. Zaradi specifične ranljivosti in pešanja funkcionalnih sposobnosti, še posebej starejših generacij, je oboje nujno načrtno negovati. Zato je dostojanstvu in empatiji treba nameniti skrb v izobraževanju ter v formalnem in neformalnem usposabljanju. Širjenje kulture empatije, čemur sledi primerno ukrepanje, je nujno v obdobju, ko čedalje več rutinskih opravil prevzema tehnologija. Ljudje tudi v poznih letih čutimo potrebo po upoštevanju, človeški toplini in samoaktualizaciji, tudi z medsebojno

pomočjo. S tem bi oživili že pozabljene družbene vrednote (Lorber 2021).

Center je v razpravi in pri oblikovanju zaključkov namenil pozornost tudi vprašanju, ki se navezujejo na akademsko okolje oz. področje dela in izkušenj. Prispevki so odraz našega akademskega razmišljanja in v skladu s poslanstvom ter cilji starosti prijazne univerze. Posebej je poudarjen pomen prenosa znanja s starejše na mlajše generacije in nasprotno. Zagotoviti je treba starosti prijazno zasnovo in ustreznost digitalnih storitev ter etična in varna digitalna okolja. Treba je zmanjšati digitalni razkorak, tj. vrzel med posamezniki, gospodinjstvi, podjetji ter geografskimi območji na različnih družbeno-ekonomskih ravneh glede na njihove možnosti dostopa do informacijskih in komunikacijskih tehnologij ter uporabo interneta za različne dejavnosti. Prizadevati si je treba za digitalno vključenost, kar pomeni, da so digitalne tehnologije in internet na voljo, cenovno dostopne in da imajo vsi posamezniki možnost pridobiti spretnosti ter sposobnosti za njihovo uporabo. Namensko razvite tehnologije in naprave lahko spodbujajo socialno vključenost starejših tako, da posameznikom s kognitivnimi in telesnimi ovrhami/motnjami omogočajo opravljanje dejavnosti, ki jih drugače ne bi mogli opravljati. Ob tem je treba upoštevati raznolikosti starajočega se prebivalstva in nova tveganja, kot so kibernetski kriminal in dezinformacije, ki ogrožajo človekove pravice, zasebnost ter varnost starejših (United Nations Economic Commission for Europe 2021).

Prihodnji izzivi

Po podatkih WHO sta fizično in socialno okolje ključna dejavnika pri napovedi, ali bomo tudi v pozni starosti zdravi, samostojni in neodvisni. Oblikovanje starejšim prijaznega okolja je zato med najučinkovitejšimi rešitvami za izzive demografskih sprememb. Take rešitve je poznala evropska mreža inovacij za starosti prijazna okolja *Age-Friendly Environments, AFE-Innovnet*, ki je v letih 2014–2016 podpirala evropski okvirni program za konkurenčnost in inovacije ter program za politiko na področju informativnih in komunikacijskih tehnologij (Evropska komisija 2016).

Demografske spremembe bodo po pričakovanjih v prihodnosti še izrazitejše, povečal se bo delež starejšega prebivalstva, zato je treba uvesti določene spremembe, ki bodo omogočale kakovostno življenje vsem generacijam. Priložnost za lokalni, regionalni, nacionalni in globalni gospodarski ter družbeni razvoj je t. i. srebrna ekonomija. Koncept srebrne ekonomije ne temelji zgolj na gospodarskih dejavnostih, povezanih s staranjem, temveč zajema tudi področja, povezana z vseživljenjskim in medgeneracijskim učenjem ter izobraževanjem, raziskovanjem in inovacijami, institucionalnimi

spremembami, s kariero in z delovno aktivnostjo po upokojitvi ter dejavnim vključevanjem v družbo.

V prihodnje bo še pomembnejša *strateška vloga univerz* pri tem, da so inovativne ter trajnostno in družbeno odgovorne. Svoje poslanstvo naj bi udeležnjale z razvojnim študijskih programov, ki naj bi vključevali tudi načela starosti prijaznih univerz. Pri razvoju študijskih programov naj bi bile upoštevane interdisciplinarnost, aktualnost in mednarodna poveztljivost. Pri doseganju učnih kompetenc bo treba upoštevati družbene potrebe, ne samo glede trga zaposlovanja temveč tudi glede dviga kulture kakovosti človekovega življenja. Programi naj bi temeljili na rezultatih inovativnega raziskovalnega dela, ki služijo potrebam in za dobrobit človeka.

Univerze naj bi upokojenim visokošolskim učiteljem omogočile aktivno sodelovanje, kar pomeni, da glede na svoje sposobnosti nadaljujejo s svojim delom tako pri raziskavah in razvojnih projektih kot pri pedagoškem delu. Vključitev njihovih izkušenj bi pomenila dodano vrednost univerzitetnega delovanja. Temeljne vrednote vseživljenjskega učenja so učenje, raziskovanje in sodelovanje, ki so koristni za um, telo in duhovno rast ter predstavljajo izredno močno orodje za osebno preobrazbo in kvalitetno staranje.

V praksi obstajajo gonilne sile in ovire, ki povečujejo ali zmanjšujejo motivacijo za vključevanje v proces vseživljenjskega učenja in nudijo različne poglede na izzive vključevanja vseživljenjskega učenja v visokošolsko izobraževanje. Najpomembnejši gonilni sili, na katerih temelji sprejetje vseživljenjskega učenja, sta potreba po ozaveščenosti prebivalstva, da se sooči z izzivom informacijske družbe in družbe znanja, ter potreba po dostopnem in prožnem izobraževanju brez socialne izključenosti. Kar zadeva pomembne ovire za izvajanje strategij vseživljenjskega učenja na visokošolski ravni, je mogoče opaziti nesprejemanje in ne vključenost akademskega osebja v ta proces ter pomanjkanje sredstev. Uspešno izvajanje strategij vseživljenjskega učenja na ravni visokošolskih ustanov zahteva ne le vključevanje navdušenih posameznikov, temveč celotnih institucionalnih struktur, da bi podprle trajnost in pobude za vseživljenjsko učenje.

Različni medgeneracijski pogledi so pri univerzitetnem delu ključnega pomena za razvoj humane, demokratične družbe in ohranjanje človekovega dostojanstva, kar mora biti osnovno poslanstvo akademskih institucij, vključno z Univerzo v Mariboru.

Literatura

- Chitjiba, C. A. 2012. »Lifelong Learning Challenges and Opportunities for Traditional Universities.« *Procedia: Social and Behavioral Sciences* 46:1943–1947.

- Delors, J., ur. 1996. *Učenje, skriti zaklad: poročilo Mednarodne komisije o izobraževanju za enaindvajseto stoletje, pripravljeno za UNESCO*. Prevedli M. Žbona in G. Jovanovič Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- European Higher Education Area. 2015. »Yerevan Communiqué.« 14.–15. maj. https://ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/YerevanCommuniquéFinal_613707.pdf.
- . 2018. »Paris Communiqué.« 25. maj. https://ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf.
- . 2020. »Rome Ministerial Communiqué.« 19. november. http://www.ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf.
- Evropska komisija. 2016. *Politike Evropske unije: raziskave in inovacije*. Luksemburg: Urad za publikacije Evropske unije.
- . 2021. »Zelena knjiga o staranju.« COM(2021) 50 final, Evropska komisija, Bruselj, 27. januar.
- Glavič, P. 2020a. »Starosti prijazna univerza: ustanovitev in akcijski načrt delovanja Centra za zaslužne profesorje in upokojene visokošolske učitelje Univerze v Mariboru.« *IRDO Mozaik: prve slovenske družbeno odgovorne novice* 13 (4): 35–38.
- . 2020b. »Starosti prijazna univerza.« *IRDO Mozaik: prve slovenske družbeno odgovorne novice* 11:13–14.
- Hadner, M., in L. Lorber. 2020. »Srebrna ekonomija in aktivno staranje prebivalstva v ruralnem območju Podravske regije.« *Podravina* 19 (38): 144–160.
- Kačič, Z. 2022. »Govor prof. dr. Zdravka Kačiča ob rektorjevem dnevu.« *UMni-verzum* 17:32–34.
- Kehm, B. 2001. »The Challenge of Lifelong Learning for Higher Education.« *International Higher Education* 22. <https://doi.org/10.6017/ihe.2001.22.6906>.
- Klimczuk, A. 2015. *Economic Foundations for Creative Ageing Policy: Context and Consideration*. New York: Macmillan.
- . 2017. *Economic Foundations for Creative Ageing Policy: Putting Theory into Practice*. 2. izd. New York: Macmillan.
- Lorber, L., ur. 2021. *Na obrobju ali aktivno vključeni?* Maribor: Center za zaslužne profesorje in upokojene visokošolske učitelje Univerze v Mariboru.
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. 2022. »Smernice za prenovi visokošolskega strokovnega izobraževanja s predlogom izvedbenega načrta.« 14. junij. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Visoko-solstvo/Javni_razpisi/NOO_poziv_reforma/2022-06-14_Smernice_v1-3.pdf.
- Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva do 2030 (ReNPVŠ30). 2022. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 49. <https://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2022-01-0984>.
- Senat Univerze v Mariboru. 2019. »Akt o ustanovitvi in delovanju Centra za za-

- služne profesorje in upokojene visokošolske učitelje Univerze v Mariboru.« 24. september.
- Statistični urad Republike Slovenije. B. I. »Demografski kazalniki in načini njihovega izračunavanja.« https://www.stat.si/doc/pub/rr816-2004/IZRACUNI_SLO.htm.
- The Gerontological Society of America. B. I. »Age-Friendly University, Global Network.« <https://www.geron.org/programs-services/education-center/age-friendly-university-afu-global-network>.
- United Nations Economic Commission for Europe. 2017. *A Sustainable Society for All Ages: Realizing the Potential of Living Longer*. Ženeva: United Nations.
- . 2018. *A Sustainable Society for All Ages: Realizing the Potential of Living Longer*. Ženeva: United Nations.
- . 2019. *2018 Active Ageing Index: Analytical Report*. Ženeva: United Nations.
- . 2021. »Ageing in a Digital Era.« *UNECE Policy Brief on Ageing* 26. https://unece.org/sites/default/files/2023-03/PB26-ECE-WG.1-38_E.pdf.
- United Nations. 2003. *Political Declaration and Madrid International Plan of Action on Ageing*. New York: United Nations.
- . 2021. »UNIDOP: 'Digital Equity for All Ages.'« <https://www.un.org/development/desa/ageing/2021-unidop-digital-equity-for-all-ages.html>.
- Univerza v Mariboru. 2021. *Strategija Univerze v Mariboru 2021–2030*. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
- . B. I. »Center za zaslužne profesorje in upokojene visokošolske učitelje.« <https://www.um.si/o-univerzi/center-za-zasluzne-profesorje-in-upokojene-visokosolske-ucitelje/>.
- Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2017. *Strategija dolgožive družbe*. Uredili M. Bednaš in A. Kajzer. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
- Urad Republike Slovenije za okrevanje in odpornost. 2021. »Načrt za okrevanje in odpornost.« <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/nacrt-za-okrevanje-in-odpornost/>.
- Vesel, J. 2016. »Socialna in solidarnostna ekonomija – drugačen svet je mogoč.« *Slogopis*, marec.
- World Health Organization. 2021. »Ageing: Ageism.« 18. marec. <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/ageing-ageism>.

Age-Friendly University: An Example of the University of Maribor

Smart ageing requires daily mental and physical activities, based on innovation and creativity, not hardship. Educational institutions play a key role in ensuring equal access to formal and informal education for all generations of the population. They promote intergenerational solidarity by recognizing heterogeneity and diversity within and between age groups, cooperation and social

cohesion. The mission is focused on education, teaching, research and innovation for the needs of an ageing society, which enables active ageing and raising the quality of life. It is aligned with the goals of an innovative, sustainable and socially responsible university. The strategic goal of the University of Maribor is the establishment of a system of lifelong learning that will be open, flexible, and adapted to individual learning goals, individual needs and interests by providing shorter forms of education with the aim of sustainable development of society. The active involvement of retired university teachers, both in research and development projects and in pedagogical work, means added value. Different intergenerational views are crucial for the development of a humane, democratic society, which must be the basic mission of academic institutions in ensuring sustainable development. The centre achieves its goals of making the University of Maribor an age-friendly university institutionally at the academic level and generationally in collaboration with students.

Keywords: smart ageing, age-friendly university, lifelong learning, intergenerational learning, knowledge, competences, innovative approaches